

18. Економічна енциклопедія : у 3 т. – К. : Академія, 2000. – Т. 1 / редкол. : С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – 2000. – 864 с.
19. Данилишин Б.М. Механізми розвитку житлово-комунального господарства: системи управління, ціноутворення, підготовки кадрів : [монографія] / Б.М. Данилишин, М.А. Хвесик, М.Х. Корсицький. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 351 с.
20. Хомко В.Є. Сучасний етап розвитку житлово-комунального господарства / В.Є. Хомко. – Рівне : ПП ДМ, 2010. – 148 с.
21. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи : [монографія] / О.М. Тищенко, М.О. Кизим, Т.П. Юр'єва, С.Ю. Юр'єва, І.В. Покуца. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2008. – 368 с.
22. Безлюдов А.И. Повышение эффективности управления жилищно-коммунальным хозяйством / А.И. Безлюдов. – Минск : Беларусь, 1979. – 159 с.
23. Димченко О.В. Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі: аналіз, проектування, управління : [монографія] / О.В. Димченко. – Х. : ХНАМГ, 2009. – 356 с.

ГУБАНОВА Т. О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
директор
(Фінансово-правовий коледж)

УДК 342.9:342.8

ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВИБОРЧИХ ВІДНОСИН

Статтю присвячено здійсненню теоретичного дослідження окремих аспектів інституту адміністративної відповідальності, а також спеціального об'єкта адміністративних правопорушень відповідно до викликів, що ставляться сьогодні перед виборчими відносинами. Визначено їх роль, місце та значення у сучасній системі юридичної відповідальності. Охарактеризовано основні напрями розвитку адміністративно-правового забезпечення виборчих відносин.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, адміністративно-деліктні відносини, виборчі відносини.

Статья посвящена осуществлению теоретического исследования отдельных аспектов избирательных отношений в Украине, определены роль, место и значение последних в современной системе административного права, охарактеризованы основные направления административно-правового регулирования избирательных отношений.

Ключевые слова: выборы, избирательный процесс, избирательные отношения, административно-деликтные отношения, регулирования избирательных отношений.

The article has been devoted to the theoretical study implementation of certain aspects of the electoral relations in Ukraine, their role, place and significance in the current system of administrative law has been defined, the main directions of administrative and legal regulation of electoral relations have been characterized.

Key words: elections, electoral process, electoral relations, administrative and tort relations, regulation of electoral relations.

Вступ. Однією з характерних ознак сучасної держави, що стала на шлях розвитку, є наявність перманентної появи нових політичних партій та постійного підвищення значення здійснення політичного вибору. Разом із тим окремі сили намагаються знаходити нові шляхи для спотворення народного волевиявлення. Ці фактори підвищують вимоги до механізму притягнення до юридичної відповідальності за порушення виборчого законодавства.

З огляду на досвід проведення місцевих виборів в Україні, що відбулися в листопаді 2015 р., найпоширенішим видом адміністративного правопорушення є незаконна агітація, тобто агітація без вихідних даних, агітація поза виборчим фондом, а також зловживання адміністративним ресурсом, зокрема бюджетним і медійним, по всіх областях України [1]. Зазначені порушення показують всю недосконалість системи попередження виборчих правопорушень та заходів стягнення як покарання винних осіб. Зважаючи на ці обставини, першочерговим завданням для нашої держави є необхідність напрацювання якісно нових механізмів адміністративно-правової охорони виборчих відносин, зокрема посилення інституту адміністративної відповідальності за зловживання в зазначеній сфері та впровадження їх у дію. Цьому має передувати здійснення теоретичного дослідження окремих аспектів інституту адміністративної відповідальності у сфері виборчих відносин, зокрема щодо визначення її ролі, місця та значення в сучасній системі юридичної відповідальності.

Дослідженням окремих напрямів адміністративно-правового регулювання виборчих відносин та виборчих прав громадян було присвячено увагу такими вченими-адміністративістами, як В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Битяк, В. Гарашук, В. Галунько, Е. Демський, Є. Додін, Р. Калюжний, С. Ківалов, Т. Коломєць, В. Курило, І. Луговий, М. Тищенко тощо. Проте, зважаючи на те, що більшість наявних наукових праць стосується окремо питань адміністративної відповідальності й окремо питання виборів, а певні статті й розділи монографій мають переважно узагальнений і описовий характер, комплексного дослідження, присвяченого відносинам адміністративно-деліктного типу у сфері забезпечення виборчих прав громадян, проведено не було.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження окремих аспектів адміністративної відповідальності у сфері виборчих відносин, а саме її ролі, місця та значення в сучасній системі юридичної відповідальності.

Результати дослідження. Загальнотеоретичне поняття «адміністративна відповідальність» у юридичній науці визначається як форма реагування держави, адміністративний примус на правопорушення, суть якого полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого стягнення до суб'єкта проступку [2, с. 151]. Характеризуючи цей вид юридичної відповідальності, варто зазначити, що її підставою є не лише вчинення адміністративного проступку, передбаченого адміністративним законодавством, а й заборона вчинення таких протиправних дій із боку інших галузей права. Це повною мірою стосується й виборчого законодавства [3, с. 122].

Традиційно розглядаючи поняття «адміністративна відповідальність» з позиції різновиду юридичної відповідальності, необхідно зазначити, що в науковій літературі під поняттям «юридична відповідальність» у публічно-правовій сфері розуміється застосування до порушника правових заходів державного примусу уповноваженими на те державними органами, накладення на правопорушника певних правових обмежень особистого чи майнового характеру. Так, О. Скакун під юридичною відповідальністю розуміє передбачені законом види і заходи державно-владного (примусового) впливу у вигляді втрат особою благ особистого, організаційного і майнового характеру за вчинене правопорушення [4, с. 431]. Необхідно зазначити, що більшість вітчизняних та зарубіжних вчених-правників сходиться на думці, що юридична відповідальність завжди пов'язана з державним примусом, а отже, супроводжується настанням негативних наслідків для правопорушника у вигляді обмежень особистого і майнового порядку.

Юридична відповідальність є невід'ємним компонентом виборчого процесу. Вона виступає як одна із правових гарантій проведення вільних демократичних виборів, які здійснюються на основі загального, рівного і прямого виборчого права за таємного голосування. У такому разі варто зазначити, що юридична відповідальність є публічно-правовим засобом забезпечення суспільного інтересу за реалізації громадянами виборчих прав і права на участь у референдумі.

Адміністративна відповідальність є одним із найбільш розповсюджених і часто вживаних видів юридичної відповідальності, а завдяки своїм процедурним аспектам – формою негайного або оперативного реагування на неправомірні діяння, вчинені як фізичними, так і юридичними особами. На нашу думку, треба погодитися з Л. Ковалем, відповідно до позиції якого однією з ознак адміністративної відповідальності є її примусовий характер, тобто вона є різновидом примусу, адже стягнення накладається незалежно від волі та навіть всупереч волі особи, винної у скоєнні правопорушення. Такий примусовий елемент адміністративного стягнення має за мету не припинення цієї протиправної поведінки, а вплив на особу правопорушника, на його особистість або його майно [5, с. 34].

Підтримуючи таку позицію, О. Остапенко, З. Кісіль, М. Ковалів, окрім вищевказаних ознак, вважають, що сутність адміністративної відповідальності проявляється у впливі, що здійснюють уповноважені органи або посадові особи на громадянина, який скоїв адміністративне правопорушення, що тягне за собою негативні наслідки морального (попередження), матеріального (штраф) або особистого характеру (адміністративний арешт) [6, с. 63]. Загалом схоже, але дещо інакше визначають адміністративну відповідальність Т. Коломєць та Г. Гулявська. Адміністративну відповідальність

учені пропонують розглядати як різновид правової відповідальності, що є специфічною формою негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів, згідно з якою особи, що вчинили правопорушення, повинні відповісти перед уповноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установленій законом формі і порядку [7, с. 77].

Професор В. Колпаков стверджує, що адміністративна відповідальність – це примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом, передбаченим законодавством, за вчинення адміністративного проступку заходів впливу на правопорушника [8, с. 290].

Ю. Битяк, В. Зуй під адміністративною відповідальністю пропонують розуміти накладення на правопорушників загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні, адміністративних стягнень, що тягнуть за собою для цих осіб обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру [9, с. 170].

Науковці, визначаючи поняття «адміністративна відповідальність», застосовують сукупність теоретичних підходів, завдяки яким здійснюють спробу інтерпретувати цю правову категорію: підставою відповідальності є проступки, що порушують правила, які діють у сфері державного управління та деяких інших сферах, урегульованих адміністративною та іншими галузями законодавства (правила сформульовані в різних галузях законодавства, а їх порушення тягне за собою відповідальність, передбачену в окремому інституті галузі адміністративного права); суб'єктами, уповноваженими накладати адміністративні стягнення, є органи державного управління (виконавчої влади), їх посадові особи, а також суди; суб'єктами адміністративних правопорушень є винні фізичні особи, які не підпорядковані за службою органам державного управління, а в окремих випадках – юридичні особи. Можливим є притягнення посадових осіб за невиконання чи неналежне виконання покладених обов'язків. За вчинення адміністративних правопорушень уповноваженими органами накладаються стягнення, перелік яких закріплено в законодавстві. Застосовані за адміністративні порушення санкції не тягнуть за собою судимості [10, с. 381–382].

Переходячи від загальнотеоретичного дослідження поняття адміністративної відповідальності до виборчих відносин, які цей інститут, поміж іншого, покликаний регулювати та охороняти, необхідно зазначити, що у сфері виборчих відносин указаний інститут покликаний впливати на широкий ряд правопорушень із боку посадових осіб державних органів, кандидатів, виборчих об'єднань, громадян та інших осіб під час проведення виборчої кампанії і в результаті зменшувати кількість правопорушень шляхом загальної та приватної превенції. Тобто, окрім ознак, притаманних загальнотеоретичному поняттю «адміністративна відповідальність», відповідальність у сфері виборчих відносин характеризується власними, притаманними їй ознаками, зокрема власним суб'єктом та об'єктом.

Будучи причиною адміністративної відповідальності у сфері виборчих відносин, на сьогодні ст. 2127–21220 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [11] містять перелік складів адміністративних правопорушень, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення. До адміністративних правопорушень КУпАП відносить: порушення обмежень щодо ведення передвиборної агітації; порушення права громадянина на ознайомлення з відомостями Державного реєстру виборців, зі списком виборців; порушення порядку ведення передвиборчої агітації з використанням засобів масової інформації та порядку участі в інформаційному забезпеченні виборів; порушення обмежень щодо ведення передвиборної агітації; виготовлення або розповсюдження друкованих матеріалів передвиборчої агітації, які не містять відомостей про установу, що здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск; порушення порядку розміщення агітаційних матеріалів чи політичної реклами або розміщення їх у заборонених законом місцях; ненадання виборчого протоколу; відмова у звільненні члена виборчої комісії від виконання виробничих чи службових обов'язків або його безпідставне звільнення з роботи та ін. Штрафи за правопорушення у цій сфері становлять від 3 (51 грн.) до 200 (3400 грн.) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Однак, за результатами опитування, проведеного серед працівників поліції, 57,1% респондентів вважають, що інститут адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення, є недостатньо ефективним [12, с. 3].

Аналізуючи зазначені склади адміністративних правопорушень, потрібно вказати на наявність спеціального об'єкта, який у широкому розумінні можна визначити як «відносини з реалізації права громадян обирати і бути обраними в органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також права участі у всіх виборчих діях, встановлених законодавством України, у період підготовки та проведення виборчих кампаній», а у вузькому розумінні до спеціальних об'єктів адміністративних правопорушень зазначеного типу варто віднести «відносини, пов'язані з недобросовісним проведенням інформаційного забезпечення виборчого процесу», «перешкоджання виборчому процесу та процесу встановлення результатів виборів».

Виборчі відносини регулюються насамперед нормами конституційного права, яке є підґрунтям їх нормативного закріплення, а відповідно до субординації нормативно-правових актів в українській правовій системі норми адміністративного права не можуть суперечити або бути невідповідними нормам Конституції як Основного Закону України. Проте сьогодні спостерігається не повна відповідність чинного КУпАП нормам Основного Закону. Особливо це відображається на нормативних положеннях про адміністративну відповідальність за порушення норм конституційного законодавства. Об'єкти, що охороняються конституційно-правовими нормами, не знаходять свого повного і комплексного закріплення в КУпАП. Спостерігається фрагментарність їх адміністративно-правового захисту. Такий підвид юридичної відповідальності проявляється у притягненні до адміністративної відповідальності правопорушника, що вчинив протиправне діяння, яке посягає на права громадян обирати й бути обраними в органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також права участі у всіх виборчих діях, встановлених законодавством України, у період підготовки та проведення виборчих кампаній. Відповідно, виборчі права громадян – це передбачені Конституцією України права обирати (активне виборче право) і бути обраним (пасивне виборче право) до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також права участі у всіх виборчих діях, встановлених українським законодавством, у період підготовки та проведення виборчих кампаній.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє нам зробити висновки, що адміністративна відповідальність за порушення виборчих прав громадян є важливою складовою частиною юридичної відповідальності і дає змогу ефективно реалізувати ретроспективну відповідальність осіб за порушення нормативних положень чинного конституційного законодавства.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства головною проблемою є не лише мізерний розмір адміністративних стягнень за проступки у сфері виборчих відносин, але і відсутність ефективного механізму притягнення до адміністративної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Опора: Порушення правил ведення агітації є наймасовішим зловживанням [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elections.rbc.ua/>.
2. Ведерніков Ю. Адміністративне право України : [навчальний посібник] / Ю. Ведерніков, В. Шкарупа. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 336 с.
3. Радченко Є. Виборче законодавство: українська практика, міжнародний досвід та шляхи реформування / Є. Радченко. – К. : Факт, 2003. – С. 122.
4. Скакун О. Теорія держави і права : [підручник] / О. Скакун. – пер. з рос. – Х. : Консум, 2006. – 656 с.
5. Коваль Л. Административно-деликтное отношение / Л. Коваль. – К. : Высшая школа, 1979. – 231 с.
6. Адміністративне право : [навчальний посібник] / О. Остапенко, З. Кісіль, М. Ковалів, Р. Кісіль. – К. : Правова єдність, 2008. – 536 с.
7. Коломощ Т. Адміністративне право України : [навчальний посібник] / Т. Коломощ, Г. Гуляєвська. – К. : Істина, 2007. – 216 с.
8. Колпаков В. Адміністративно-деліктний правовий феномен : [монографія] / В. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.
9. Адміністративне право України : [підручник] / [Ю. Битяк, В. Гаращук, О. Дьяченко та ін.] ; за ред. Ю. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.
10. Цвік М. Загальна теорія держави і права : [підруч. для студ. юрид. вищ. навч. заклад.] / [М. Цвік, О. Петришин, Л. Авраменко та ін.] ; за ред. докт. юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. Цвіка, докт. юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. Петришина. – Х. : Право, 2009. – 584 с.
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
12. Луговий І. Адміністративна відповідальність за правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення : дис. ... канд. юрид. наук / І. Луговий. – К., 2007. – С. 22.

